

**«INKLYUZIV TA'LIM SHAROITIDA KATTA MAKTABGACHA
YOSHDAGI BOLALARDA NUTQNING GRAMMATIK TUZILISHIGA OID
ISHLARNI TASHKIL ETISH»**

Mahkamova Iroda Suhbatulla qizi

Alfraganus universiteti Pedagogika fakulteti

Maxsus pedagogika (logopediya) yo'nalishi

2 bosqich talabasi

Ilmiy rahbar: Alfraganus universiteti

*v.b dotsent PhD **Utbasarova Umida.M***

Annotasiya:Maqolada inklyuziv ta'lim sharoitida katta maktabgacha yoshdagi bolalarda nutqning grammatik tuzilishini shakllantirish masalalari ko'rib chiqilgan, ushbu ishning asosiy yo'nalishlari va bosqichlari ochib berilgan.

Kalit so'zlar: inklyuziv ta'lim, nutqning grammatik tuzilishi, nutqiy rivojlanish, maktabgacha yosh.

Аннотация:В статье рассматриваются вопросы формирования грамматического строя речи у детей старшего дошкольного

возраста в условиях инклюзивного образования, раскрыты основные направления и этапы данной работы.

Ключевые слова: инклюзивное образование, грамматический строй речи, речевое развитие, дошкольныйвозраст.

Abstract: The article examines the issues of forming the grammatical structure of speech in older preschool children in the context of inclusive education, and outlines the main directions and stages of this work.

Keywords: inclusive education, grammatical structure of speech, speech development, preschool age.

Kirish

Nutqning grammatik tuzilishi bolalarning umumiy rivojlanishi va kommunikativ ko'nikmalarini shakllantirishda muhim ahamiyatga ega. Katta maktabgacha yoshdagi bolalarda nutqning grammatik jihatlarini rivojlantirish, ular uchun murakkabroq gap tuzish, so'zlarni to'g'ri va mantiqiy bog'lash qobiliyatini oshirish imkonini beradi.

So'nggi yillarda inklyuziv ta'limning rivojlanishi bolalarning individual rivojlanish xususiyatlarini hisobga olgan holda ta'lim jarayonini tashkil etishga katta e'tibor qaratilishini taqozo etmoqda. Inklyuziv muhitda ishlash bolaning nutqiy va ijtimoiy rivojlanishiga ijobiy ta'sir ko'rsatadi, shu bilan birga pedagoglarga qo'shimcha vazifalar va metodik yondashuvlarni qo'llashni talab qiladi.

Nutqning grammatik tuzilishini shakllantirish jarayoni faqat so'z boyligini oshirish bilan cheklanmaydi; u sintaksis, morfologiya, so'z birikmalari va gap tuzilishini tushunish kabi komponentlarni ham qamrab oladi. Shu sababli, katta maktabgacha yoshdagi bolalarda bu jarayonni tizimli ravishda tashkil etish muhim ahamiyatga ega.

Maqola doirasida inklyuziv ta'lim sharoitida nutqning grammatik tuzilishini shakllantirishning asosiy yo'nalishlari va bosqichlari ko'rib chiqiladi hamda amaliy metodik tavsiyalar beriladi.

Biz tavsiflayotgan ishning asosida bolaning pedagog bilan, shuningdek, bolaning boshqa bolalar bilan (bu o'zaro aloqani pedagog tashkil qilganda) tashkil etilgan ta'limiy faoliyatdagi o'zaro munosabati yotadi. Ushbu faoliyat turli shakllarda bolalarni tashkil etishni va bu shakllarning turli kombinatsiyalarini amalga oshirishni nazarda tutadi.

Katta maktabgacha yoshdagi bolalarda, shu jumladan nutq rivojlanishi "normal" va umumiy nutq buzilishi (UNB) bo'lgan bolalarda, nutqning grammatik tuzilishini shakllantirish uchun quyidagilarni amalga oshirish zarur: so'zlarning leksik ma'nolarini o'zlashtirish, so'z yasash variantlarini (suffiks va prefiks) o'rganish, turli grammatik strukturalarni ko'rib chiqish, shuningdek, morfologik va struktural grammatik xatoliklarni yengish bo'yicha ishlarni bajarish. Bular individual va guruh shaklidagi tashkil etilgan ta'limiy faoliyat doirasida, belgilangan maqsadlarni amalga oshirish uchun maxsus ajratilgan shakllarda amalga oshiriladi:

Katta maktabgacha yoshdagi bolalarda zarur nutqiy ko'nikmalarni shakllantirish bo'yicha tashkil etilgan ta'limiy faoliyat.

Nutqni rivojlantirishga qaratilgan tashkil etilgan ta'limiy faoliyat, unda bolalarda grammatik va leksik ko'nikmalarni shakllantirish va ularni o'z nutqiy faoliyatida to'g'ri qo'llash nazarda tutiladi.

Tashkil etilgan ta'limiy faoliyatning asosiy shakli – guruh mashg'ulotlari bo'lsa-da, zarurat tug'ilganda bolalar individual shaklga jalb qilinishi mumkin, bu holatda ular logoped yoki tarbiyachi bilan ishlaydi. Logoped ishida individual

shakllar UNB bo'lgan bolalar guruhida majburiy tashkil etilgan ta'limiy faoliyat tarkibiga kiradi va nutqi normal rivojlangan bolalar guruhida qo'shimcha shakl sifatida amalga oshirilishi mumkin.

Individual shakllardagi tashkil etilgan ta'limiy faoliyat davomida bolarda ma'lum bir boshlang'ich ko'nikmalar shakllanadi, bu ko'nikmalar turli lingvistik vositalardan foydalanishni o'z ichiga oladi. Ushbu mashg'ulot shakli bolalarning individual va tipologik xususiyatlarini maksimal hisobga olish imkonini beradi, asosiy va korreksion nutqiy dasturlarni amalga oshirishda bolalarning e'tiborini ayrim grammatik va leksik vositalarning qo'llanishiga qaratadi, allaqachon shakllangan grammatik va leksik vositalarni qanchalik ongli o'zlashtirganliklarini aniqlaydi va mustaqil bog'lanish nutqini rivojlantirish uchun asos yaratadi.

Individual shakldagi ta'lim bolalar guruhida, jumladan, nutqi "normal" rivojlangan bolalar uchun alohida ahamiyatga ega. Ular normal rivojlanayotgan bo'lsa-da, ba'zi nutqiy qiyinchiliklarga duch keladilar, ayniqsa nutqning grammatik va leksik tizimlarini shakllantirish darajasida. Odatda, bu qiyinchiliklar ushbu bolalarni nutqi buzilgan deb hisoblashga imkon bermasa-da, bolaning umumiy grammatik til tizimini rivojlantirishga va keyingi nutqiy ko'nikmalarni o'zlashtirishga sezilarli ta'sir ko'rsatadi.

Ushbu bolalar guruhiga xos bo'lgan qiyinchiliklar: ba'zi suffiksial so'z yasash usullarini qo'llashdagi qiyinchiliklar, shuningdek, murakkab grammatik konstruktsiyalarni (qo'shma gaplar, predikativ tuzilmalar) tuzish va tushunishdagi noaniqliklar. Nutqiy rivojlanishdagi qiyinchiliklarni bartaraf etish faqat individual shakldagi tashkil etilgan ta'limiy faoliyat doirasida mumkin, chunki bu bolalarning nutqiy rivojlanishi har bir bolaning individual dizontogenetik yo'li bilan belgilanadi va xilma-xil ko'rinishlarni namoyon qiladi.

Individual shakldagi ta'lim bolalarda nutqning grammatik tuzilishini shakllantirish jarayonini ketma-ket va aniq tuzatishga imkon beradi.

Frontral (guruh) shakldagi tashkil etilgan ta'limiy faoliyat doirasida grammatik vositalardan foydalanish bo'yicha boshlang'ich ko'nikmalar mustahkamlanadi, shuningdek, vaziyatga qarab turli nutqiy konstruktsiyalarni qo'llash ko'nikmalari shakllanadi. Frontral mashg'ulotlarda muhitga va situatsiyaga yo'naltirilgan yondashuvlar qo'llaniladi, bu esa inklyuziv sharoitda maxsus ta'limiy ehtiyojlarga ega bolalar bilan ta'lim jarayonini maksimal samarali amalga oshirish imkonini beradi.

Nutqning grammatik tuzilishini shakllantirish metodikasining mazmunini ishlab chiqishda bolalar ona tilining grammatikasini o'zlashtirishdagi ontogenetik ketma-ketlikni, turli grammatik komponentlarni, katta maktabgacha yoshdagi UNB bo'lgan bolalarda leksika va grammatika o'zlashtirishdagi qiyinchiliklarni hamda davlat maktabgacha ta'lim standartlari talablarini hisobga olish zarur.

So'z boyligini shakllantirish bo'yicha olib boriladigan ishlar passiv lug'atda mavjud so'zlarning ma'nosini aniqlashtirish va ularni bolaning mustaqil nutqida faol qo'llay olishni ta'minlash, shuningdek, maktabgacha ta'limning asosiy o'quv dasturiga muvofiq yangi so'zlarni o'zlashtirishni nazarda tutadi.

Leksik va grammatik tomonlarni alohida o'rganish nisbatan shartli bo'lib, tavsiya xarakteriga ega. Chunki til tizimida bu ikki jarayon bir-biri bilan uzviy bog'liq va inson rivojlanishining erta hamda kech bosqichlarida o'zaro ta'sirda kechadi. Biroq ularni shunday tarzda ajratib o'rganish maktabgacha yoshdagi

bolalarda mustaqil nutqda leksik va grammatik vositalardan to'g'ri va maqsadga muvofiq foydalanish ko'nikmalarini shakllantirish imkonini beradi.

Leksikani boyitish bo'yicha ishlarning ketma-ketligi maktabgacha ta'lim dasturi talablari, katta maktabgacha yoshdagi bolalarning lug'at boyligi sifat va miqdor ko'rsatkichlari, shuningdek, ularning nutqining leksik tomonini tahlil qilish natijalari asosida belgilanadi.

Alohida e'tibor fe'llar lug'atini rivojlantirishga qaratilishi zarur. Fe'llar fondini boyitish jarayonida inson harakati va holatini, hayvonlarning harakatini, kasb-hunar faoliyatini hamda ijtimoiy munosabatlarni ifodalovchi produktiv fe'llarni o'zlashtirish ko'zda tutiladi.

So'z ma'nosining tuzilishini anglash ko'nikmalarini shakllantirish zamonaviy lingvistik va psixolingvistik ma'lumotlarga, xususan, so'z ma'nosining komponentli tahliliga asoslanadi.

Umumiy nutq buzilishi (UNB) bo'lgan bolalar bilan olib boriladigan ishda so'z ma'nosining denotativ, signifikativ va kontekstual komponentlarini shakllantirishga alohida e'tibor qaratish lozim. So'zning denotativ va tushunchaviy komponentlarini aniqlashtirish ketma-ketlik bilan, ya'ni katta maktabgacha yoshdagi nutqida nuqsoni bo'lgan bolalarning nutqiy hamda psixofiziologik xususiyatlarini hisobga olgan holda amalga oshiriladi. Bu jarayon denotativ komponentdan signifikativ komponentga o'tishni nazarda tutadi.

So'z ma'nosi tuzilishini anglash bo'yicha ishlar bolalarni so'z ma'nolarini farqlashga, ularni qarama-qarshi belgilar, o'xshashlik, analogiya va boshqa semantik aloqalar asosida ajrata olishga o'rgatishni o'z ichiga oladi.

Ushbu yo'nalishdagi navbatdagi muhim bosqich — so'zning kontekstual ma'nosini aniqlashtirish, ayniqsa so'z ko'p ma'nolilik xususiyatiga ega

bo'lganda. Bu jihat maktabgacha yoshdagi bolalarda predikativ leksikani shakllantirishda muhim ahamiyatga ega (masalan: bola yugurmoqda, soy yugurmoqda, vaqt yugurmoqda). Ish jarayoni so'zning eng konkret ma'nosidan (masalan, bola yugurmoqda) boshlab, kontekstual ma'nolar (masalan, soy yugurmoqda) orqali ko'chma ma'nolarga (vaqt yugurmoqda) o'tish yo'li bilan olib boriladi.

Har bir yangi so'z ma'lum semantik maydonga kiritilishi, shu maydondagi boshqa leksik birliklar bilan aloqasi aniqlashtirilishi, ularning umumiy belgilarini ajratish orqali o'rgatilishi zarur.

Katta maktabgacha yoshdagi bolalarda so'z yasash ko'nikmalarini rivojlantirishda produktiv so'z yasovchi modellar tizimini shakllantirishga alohida e'tibor qaratiladi. Dastlab ish bosqichlarida morfemaning ma'nosi va uning tovush shakli o'rtasidagi bog'liqlik aniqlanadi, keyinchalik bu bog'liqlik bir xil morfemali so'zlarni solishtirish orqali mustahkamlanadi. Bunda umumiy morfemaning ma'nosi belgilanadi va u amaliy mashqlar yordamida mustahkamlanadi.

So'z yasash ko'nikmalarini shakllantirishning uchta asosiy bosqichi ajratiladi:

1. Birinchi bosqichda eng produktiv so'z yasovchi modellarni mustahkamlash amalga oshiriladi;
2. Ikkinchi bosqichda kamroq produktiv modellar ustida ish olib boriladi;
3. Uchinchi (yakuniy) bosqichda produktiv modellarni aniqlashtirish va mustahkamlashga qaratilgan mashqlar bajariladi.

Katta maktabgacha yoshdagi bolalarda so'z o'zgartirish (so'z shakllarini yasash) ko'nikmalarini shakllantirish quyidagi bosqichlarda amalga oshiriladi:

Birinchi bosqichda semantik jihatdan eng sodda va produktiv soʻz shakllari oʻrganiladi (masalan, feʼllarda hozirgi zamon 3-shaxs birlikdagi kesimni ot bilan kelishish orqali).

Ikkinchi bosqichda soʻz oʻzgartirishning turli shakllari oʻrganiladi (masalan, feʼllarning birinchi, ikkinchi va uchinchi shaxs shakllari, shuningdek, ot va feʼlning oʻtgan zamon shakllarida shaxs, son va jinsga koʻra kelishuvi).

Katta maktabgacha yoshdagi bolalarda sintaktik koʻnikmalarni shakllantirish quyidagi yoʻnalishlarda olib boriladi:

1. Soʻz birikmasi doirasida soʻzlarning grammatik va leksik bogʻlanishlari (valentligini) rivojlantirish;
2. Gapning grammatik va maʼno tuzilmasi ustida ishlash;
3. Matn bilan ishlash.

Grammatik va leksik valentlik boʻyicha koʻnikmalarni shakllantirish natijasida bolalar soʻzlarni nutq oqimida, soʻz birikmalarida va gaplarda toʻgʻri ishlata olish qobiliyatiga ega boʻlishadi. Psixolingvistik yondashuv tarafdorlarining fikricha, soʻz birikmasini oʻzlashtirish ontogenez jarayonida bolalarga soʻzlar oʻrtasidagi sintagmatik bogʻlanishlarni kengaytirish va mustahkamlashga, grammatik qoidalarni oʻzlashtirishga yordam beradi hamda murakkabroq gap tuzilmalarini oʻzlashtirish uchun zamin yaratadi.

Soʻz birikmasi haqidagi bilimlarni mustahkamlash bolalarga kerakli soʻzni tezroq tanlashga yordam beradi, chunki sintagmatik aloqalar asosida bir soʻz avtomatik ravishda ikkinchi soʻzni “chaqiradi”.

Alohida e'tibor turli so'z turkumlarining, xususan, predikativ funksiyani bajaruvchi fe'llarning valentligini rivojlantirishga qaratiladi. Predikat valentligini shakllantirish ishlari so'z birikmalari va gaplar asosida olib boriladi.

Nutqiy rivojlanishida qiyinchiliklarga ega bo'lgan katta maktabgacha yoshdagi bolalar bilan ishlashda fe'l so'z birikmalarining semantikasiga alohida e'tibor qaratish lozim. Chunki fe'l, bir tomondan, gapning markaziy predikativ elementi sifatida chiqsa, ikkinchi tomondan, nutqida nuqsoni bo'lgan bolalar gap tuzilmasida aynan predikat qismini ko'pincha tushirib qoldiradilar.

Gap modelining semantik murakkabligi va ontogenez jarayonida gap turlarining paydo bo'lish ketma-ketligini inobatga olish, so'z o'zgartirish shakllarini mustahkamlash bo'yicha ishlarni tashkil etishda muhim ahamiyat kasb etadi.

Sintaktik kompetensiyalarni rivojlantirishdagi muhim yo'nalishlardan biri — gapning chuqur sintaktik tuzilmasi haqidagi tasavvurlarni shakllantirishdir. Bu esa maktabgacha yoshdagi bolalar uchun idrok etilishi qiyin bo'lgan material ustida ishlashni, semantik jihatdan murakkab va kam uchraydigan so'z o'zgartirish modellari (kam chastotali va o'ziga xos morfemalar hamda so'z shakllari bilan)ni o'zlashtirishni nazarda tutadi.

So'z o'zgartirish ko'nikmalarini shakllantirish an'anaviy ketma-ketlik asosida amalga oshiriladi: avval so'z birikmalarini, so'ng gaplarni, undan keyin esa bog'langan nutqni o'rganish. Ishni tashkil etish jihatidan esa maktabgacha ta'lim muassasalarida dastlab bolalar bilan so'z birikmalarini kuzatish

mashqlarini o'tkazish, keyinchalik esa so'z birikmalari va gaplarni mustaqil tuzish bosqichiga o'tish maqsadga muvofiq hisoblanadi.

Yuqorida ta'kidlanganidek, barcha ishlar belgilangan maqsadlarni amalga oshirish uchun mo'ljallangan individual va guruhli shakllarda tashkil etiladi. Har bir shaklda o'tkaziladigan mashg'ulotlar jarayonida katta maktabgacha yoshdagi bolalarning turli faoliyat turlaridan foydalanish ularning mustahkam grammatik ko'nikmalarini shakllantirishga xizmat qiladi. Bunday ko'nikmalar faqat ta'lim jarayonida emas, balki bolalarning kundalik muloqotida ham qo'llanadi.

Faoliyat jarayonida bolalar nafaqat rasmlar, kattalar nutqi va tengdoshlari nutqini tahlil qilishadi, balki badiiy asarlarni o'qish bilan bog'liq mashg'ulotlarda ham ishtirok etishadi. Chunki bu jarayonning asosiy maqsadi — grammatik tuzilmani shakllantirish, bolalarni yangi adabiy asarlar bilan tanishtirish emas. Shu boisdan, mashg'ulotlarda bolalarga ilgari tanish bo'lgan ertaklar va obrazlardan foydalanish tavsiya etiladi. Bu usul badiiy matnlarni grammatik ko'nikmalarni shakllantirish vositasi sifatida qo'llash imkonini beradi.

Nutqi normal rivojlangan bolalar guruhida grammatik ko'nikmalarni shakllantirish kichik guruh (subguruh) mashg'ulotlari shaklida amalga oshiriladi. Bu bosqichda bolalarning ilgari shakllangan grammatik ko'nikmalari faollashtiriladi va yangi grammatik vositalardan mustaqil foydalanish malakasi rivojlantiriladi. Shu maqsadda bolalarga keyinchalik umumiy (frontal) mashg'ulotlarda ham qo'llaniladigan, ammo soddalashtirilgan shakldagi topshiriqlar taklif etiladi.

Masalan, oddiy tarqalgan gaplarni tuzish ko'nikmalarini shakllantirish jarayonida kichik guruh mashg'ulotlarida bolalarga predmet tasviriga mos belgi

soʻzini tanlash va gap tuzish topshirigʻi beriladi (masalan: sariq, qizil, oq, katta, kichik; uy, quyosh, sochiq va hokazo). Frontal mashgʻulotlarda esa ushbu topshiriq murakkablashtiriladi: bolalardan predmetga oid maksimal miqdordagi belgi soʻzlarini topish va ulardan gap tuzish talab etiladi (masalan, “ayiqcha, katta, jigarrang, mehribon, xoʻmraygan” kabi soʻzlar yordamida).

Umumiy nutq rivojlanishida nuqsoni (ONR) boʻlgan bolalar guruhida taʼlim shakllarining qoʻllanish algoritmi biroz boshqacha boʻladi. Dastlab, individual mashgʻulotlar shaklida ilgari shakllanmagan grammatik koʻnikmalarni rivojlantirishga eʼtibor qaratiladi. Soʻngra yangi oʻzlashtirilgan va faollashtirilgan grammatik koʻnikmalar kichik guruh mashgʻulotlarida aniqlashtiriladi va mustahkamlanadi. Shu jarayonda bolalarda grammatik vositalardan turli nutq turlarida (dialogik va monologik) foydalanish koʻnikmalari shakllanadi, ularning muloqotga yoʻnaltirilgan nutq faoliyati rivojlanadi.

Grammatik koʻnikmalar individual va kichik guruh mashgʻulotlarida yetarlicha shakllantirilgach, bolalar ularni frontal mashgʻulotlarda amalda mustahkamlashadi. Bu esa grammatik vositalarni mustaqil nutqda (dialogik va monologik shakllarda) qoʻllashni oʻrganishga yordam beradi. Natijada, bolalarda shaxsiy tajribaga tayanilgan nutq faolligi va nutqning kognitiv (tafakkurga asoslangan) funksiyasi shakllanadi.

Grammatik koʻnikmalar darajasi va sifatini aniqlashtirish, ularning yetarlicha shakllanmagan jihatlarini zarurat tugʻilganda tuzatish ishlari frontal mashgʻulotlardan soʻng individual taʼlim shakllari doirasida amalga oshirilishi mumkin.

Nutqi umumiy rivojlanmagan (ONR) bolalar guruhi bilan olib boriladigan mashg'ulotlarda barcha uchta — individual, kichik guruh va frontal ta'lim shakllarini qo'llashda bir xil turdagi topshiriqlar va nutqiy materiallardan foydalanish mumkin. Bunda faqatgina ko'rsatmalar darajasi hamda tayanch materiallarning sifati (rasmlar, pedagog nutqi) o'zgartiriladi.

Nutqi normal rivojlangan bolalar uchun esa topshiriqlar ONR bo'lgan bolalarga nisbatan murakkabroq shaklda tavsiya etiladi. Masalan, katta maktabgacha yoshdagi ikki toifa bolalar bilan sintaktik tuzilmani rivojlantirishga yo'naltirilgan "Mashina yo'ldan ketmoqda" o'yini qo'llaniladi. Ammo normal rivojlangan bolalar guruhida o'yin kengaytirilgan variantda o'tkaziladi: pedagog yuk mashinasini ma'lum joyga joylashtiradi, bolalar esa yuk mashinasining harakat yo'nalishini hikoya qilib berishadi — u qaysi uyga yetib bordi, haydovchi nima qilishi kerak, yo'lda uni qanday qiyinchiliklar kutmoqda va hokazo.

ONR bo'lgan bolalar guruhi bilan esa o'sha o'yinning soddalashtirilgan boshlang'ich varianti qo'llaniladi: pedagog holatni qisqacha tavsiflaydi, masalan: "Yuk mashinasi oq binoning atrofidan aylanib o'tdi." So'ng bolalar yuk mashinasining keyingi yo'lini belgilangan vazifaga muvofiq tarzda davom ettirishadi.

Turli toifadagi bolalarda so'z yasash ko'nikmalarini rivojlantirish ham o'ziga xos xususiyatlarga ega. Nutqi normal rivojlangan bolalar bilan frontal mashg'ulotlarda pedagog bolalarga turli tasvirlarni ko'rsatadi va ularni izohlashni so'raydi. Bunda harakatning bajarilgan yoki bajarilmaganligini farqlovchi fe'llar ishlatiladi:

moydi — yuvdi, ilib qo'yyapti — ilib qo'ydi, yuvenyapti — yuvindi, yuvyapti — yuvib bo'ldi, chizadi — chizib bo'ldi, tozalaydi — tozalab bo'ldi, bo'yaydi — bo'yab bo'ldi, quvadi — quvib oldi, quradi — qurib bo'ldi kabi.

Keyinchalik bolalardan bu kabi so'zlarni ko'rsatma materialisiz, ya'ni rasmlarsiz mustaqil tanlash talab etiladi.

Xulosa: ONR bo'lgan bolalar bilan esa individual va kichik guruh mashg'ulotlarida pedagog avvalo mos rasmni tanlash, so'ng ko'rsatmaga muvofiq topshiriqni bajarish, undan keyin tasvirni izohlash, va nihoyat, frontal mashg'ulotlarda rasmlarsiz so'zlarni mustaqil tanlashni tashkil etadi.

Leksik zahirani boyitish, so'z yasash va so'z o'zgartirish ko'nikmalarini shakllantirish, shuningdek, turli grammatik konstruktsiyalarni tuzish ko'nikmalarini rivojlantirish bir-biridan ajralmagan holda, paralel tarzda amalga oshirilishi zarur.

Bu jarayonda so'z boyligini aniqlashtirish, kengaytirish va faollashtirish, shuningdek, so'zlarning sintagmatik (ya'ni, so'zlarning birikuvchanligi) va paradigmatic (ya'ni, shakl va ma'no jihatidan bog'liqligi) aloqalarini kengaytirish bir yo'nalish doirasida olib boriladi. Chunki grammatik ko'nikmalar tizimini shakllantirish jarayonida bu yo'nalishlarni bir-biridan qat'iy ajratishning imkoni yo'q.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati

1. Nurmatova M., Usmonova N. Logopediya asoslari. – Toshkent: O'zbekiston Milliy Universiteti nashriyoti, 2021.

2. Rahimova Z.M. Maktabgacha yoshdagi bolalarda grammatik nutqni shakllantirish metodikasi. – Toshkent: Fan, 2020.
3. Yusupov A.K. Maktabgacha yoshdagi bolalarda soʻz boyligi va nutq rivoji. – Toshkent: Oʻzbekiston, 2019.
4. Shokirova D., Tursunova L. Bolalarda bogʻlangan nutqni rivojlantirish. – Toshkent: Pedagogika, 2018.
5. Lalaeva R.I. Formirovanie grammaticheskogo stroya rechi u doshkolnikov s ONR. – Sankt-Peterburg: Rech, 2010.
6. Efimenkova L.N. Metodika korrektsionnoy raboty pri obshchem nedorazvitii rechi u detey. – Moskva: Vlados, 2005.
7. Shakhnarovich A.M. Psikolingvisticheskie osnovy razvitiya rechi rebenka. – Moskva: Nauka